

VIATA ȘTIINȚIFICĂ

Conferința anuală a Asociației Române de Sociologie și a Asociației Române de Promovare a Asistenței Sociale (Cluj-Napoca, 7-8 mai 2004)

Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca a fost gazda Conferinței anuale a Asociației Române de Sociologie și a Asociației Române de Promovare a Asistenței Sociale, în perioada 7-8 mai 2004, cu tema *România socială. Drumul schimbării și al integrării europene*. Beneficiind de o organizare de excepție, la invitația organizatorilor au răspuns un număr impresionant de sociologi, asistenți sociali și alți profesioniști: 262 de participanți cu 213 comunicări din toate centrele universitare și academice din țară și din Republica Moldova.

Lucrările Conferinței au beneficiat de participarea unor înalte oficialități centrale și locale care au apreciat contribuțiile sociologiei și asistenței sociale la cunoașterea problemelor sociale majore ale societății românești și la formularea de propuneri de reformă socială. Participanții la acest eveniment au fost onorați de prezența prim-ministrului Adrian Năstase și a șefului Agenției pentru Strategii Guvernamentale – Vasile Dâncu. În alocuțiunea sa, domnul Adrian Năstase a subliniat aportul deosebit al sociologiei și asistenței sociale la diagnoza unor fenomene și procese sociale specifice tranziției postcomuniste. În același timp, Domnia sa a subliniat faptul că îmbunătățirea capacității de diagnoză a

specialiștilor în domeniile socioumane nu a fost susținută și de capacitatea de analiză corespunzătoare; cele mai multe analize sociologice necesare operei de reformare socială sunt încă realizate de institute și organizații din străinătate. Au fost formulate cuvântări de salut din partea prof. univ. dr. Vasile Dâncu – președintele Agenției pentru Strategii Guvernamentale, prof. univ. dr. Elena Zamfir – președinta Federației Asistenților Sociali din România, prof. univ. dr. Pavel Abraham – președintele Agenției Naționale Antidrog, prof. univ. dr. Cătălin Zamfir – decanul Facultății de Sociologie și Asistență Socială, Universitatea București, prof. univ. dr. Ilie Bădescu – președintele Asociației Române de Sociologie, prof. univ. dr. Traian Rotariu – decanul Facultății de Sociologie și Asistență Socială, Universitatea „Babeș-Bolyai”, reprezentantul Rectorului Universității „Babeș-Bolyai”, președintele Asociației sociologilor din Chișinău.

Lucrările Conferinței au debutat cu Sesiunea plenară având ca temă *Sociologia și asistența socială în contextul pregătirii României pentru integrarea europeană*. În continuare, programul științific s-a desfășurat pe șase secțiuni de sociologie, trei secțiuni de asistență socială, o masă rotundă pe tema *Restructurării învățământului*

superior de sociologie și asistență socială. Managementul academic, precum și o dezbateră panel, organizată în parteneriat cu Agenția Națională Antidrog, asupra *Situației actuale a consumului și dependenței de droguri, precum și a programelor de prevenție, tratament și recuperare în România.*

Comunicările din sesiunea plenară

Cele 14 alocuțiuni din plenum conferinței au construit un cadru de dezbateră asupra statutului sociologiei și asistenței sociale în societatea românească, după 13 ani de tranziție postcomunistă și în preajma integrării europene, axat pe două dimensiuni definitorii: capacitatea celor două discipline de a se redefini ca științe teoretico-aplicative și formarea profesională a sociologilor și asistenților sociali.

„Ce a făcut sociologia în ultimii 14 ani?” constituie un exemplu de întrebare interesantă cu care ne-a obișnuit prof. univ. dr. Cătălin Zamfir în analizele sale asupra stării sociologiei românești. Răspunsul oferit deschide o perspectivă de evaluare comparativă a eforturilor sociologiei românești și a contribuțiilor de profil aparținând instituțiilor internaționale. Experiența programelor de restructurare și structurare a societății românești elaborate de organisme internaționale, sublinia autorul, denotă un criticism instituționalizat, toate modelele oferite ca suport dovedindu-se a fi criticabile. În schimb, atitudinea sociologilor români nu a fost criticistă, ci constructivă, semnificând maturitatea și eficacitatea analizelor sociologice. Din acest unghi de vedere, susține C. Zamfir, eșecurile tranziției nu sunt doar ale românilor, ci și ale modelelor propuse de organismele internaționale, sociologii având dreptul moral de a critica strategia tranziției pentru a învăța cum trebuie indusă o schimbare.

Sociologia are șansa unică de a-și dezvolta capacitatea de a contribui la procesele de schimbare socială prin integrarea ei în procesul dezvoltării sociale. Această cerință implică și o serie de reforme în pregătirea profesională a sociologilor, îndeosebi în ceea ce privește ameliorarea orientării practice a absolvenților și identificarea nișelor profesionale în care aceștia s-ar putea integra.

Impactul procesului de integrare în Uniunea Europeană asupra statutului sociologiei a constituit subiectul intervențiilor prof. univ. dr. Mircea Agabrian de la Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, prof. univ. dr. Romulus Dabu de la Universitatea de Vest din Timișoara, prof. univ. dr. Ion Ionescu și prof. univ. dr. Vasile Miftode de la Universitatea „Al.I. Cuza” din Iași. Noile condiții generate de procesul integrării europene pot fi mai bine fructificate printr-o reorientare a cercetării sociologice spre abordarea calitativă a fenomenelor sociale (M. Agabrian), printr-un efort de macrospecializare a investigațiilor de profil (R. Dabu) și printr-o „răsturnare de perspectivă” – de la „fetișul drepturilor” la „respectarea obligațiilor”. Sociologia românească s-ar putea plasa pe o poziție de avangardă în „disputa de inteligență” cu UE privind condițiile, interesele, competiția de piață și limitele unei dezvoltări durabile, considera R. Dabu, dacă evoluția extraordinară a sociologiei românești post-comuniste, cu multe facultăți și cadre tinere, fără prea multă experiență internațională, ar fi însoțită de o anumită specializare pe câteva domenii. Propunerile autorului privind un program de macrospecializare a cercetării și pregătirii de specialiști, care ar avea o deosebită relevanță în perspectiva integrării, include domeniul precum metodologie, sociologie rurală și managementul resurselor umane. La întrebarea „De ce România nu a făcut parte din lotul celor 10 țări integrate în UE?”, V. Miftode a

indicat propensiunea spre cultura drepturilor și neglijarea problemei respectării obligațiilor. Dacă reformele întreprinse ar fi pus accentul pe respectarea obligațiilor, nu s-ar fi încurajat o serie de efecte neașteptate cum sunt cultura nemuncii, a devianței, politicianismul, corupția, parazitismul. Autorul propune măsuri de implicare a sociologilor în elaborarea actelor normative pentru a se preîntâmpina efectele perverse ale proceselor de instituționalizare. La rândul său, Ion Ionescu a prezentat un program de lucru pe tematica integrării în UE.

O altă direcție a dezbaterilor din plenul conferinței a fost consacrată procesului de formare profesională a asistenților sociali și a asistenței sociale ca profesie. Prof. univ. dr. Elena Zamfir a făcut o diagnoză cuprinzătoare asupra stării actuale a disciplinei, subliniind câteva caracteristici și probleme fundamentale ale asistenței sociale în cei 14 ani de tranziție : strategia formării cadrelor de specialitate de la vârf spre bază s-a concretizat în formarea a peste 15 000 de specialiști ; există o criză a absorbției asistenților sociali pe piața muncii ; se constată o invazie a neprofesioniștilor în domeniu, favorizată și de existența unor oportunități financiare pentru asistența socială ; unele mecanisme de depreciere a profesiei de asistent social pot fi identificate, prin fragmentarea sa, în tipuri mărunte de activități (asistent stradal ș.a.), precum și în practica greșită a concurenței partenerilor din afară care utilizează nespecialiști pentru a forma specialiști. Prof. univ. dr. E. Zamfir a susținut nevoia existenței unui document al Conferinței, care să fie înaintat organelor de decizie, cu propuneri pentru revenirea la instituționalizarea profesiei de asistent social și la o integrare profesională eficientă a specialiștilor în domeniu. Ceea ce lipsește asistenței sociale ca profesie, afirma prof. univ. dr. Maria Roth de la Universitatea „Babeș-Bolyai”, este utilizarea cercetării de tip intervenție socială

Studiul bolilor societății românești în schimbare, prezentat de prof. univ. dr. Pavel Abraham, face o radiografie a patologiei societății românești aflate în tranziție : corupția, sărăcia, șomajul, marginalizarea, traficul de ființe umane, consumul și traficul de droguri, criminalitatea informatică. Soluțiile formulate pentru însănătoșirea societății țin de o bună aplicare a cadrului legislativ existent (foarte bine pus la punct), de un management performant, precum și de o gestionare eficientă a grilei : teorie – practică – cercetare – echipe interdisciplinare. În felul acesta, se pot preîntâmpina două slăbiciuni ale practicilor în domeniu : obiceiul de a începe de fiecare dată cu începutul și acceptarea cu prea mare ușurință a programelor altora (susținute de fonduri).

Următoarele comunicări din plenul conferinței au prezentat oferta curriculară a departamentelor de sociologie și asistență socială ale universităților din Brașov, Sibiu, Craiova, unele publicații semnificative și probleme cu care se confruntă sociologii și asistenții sociali. Temele care stau în atenția sociologiei la Universitatea din Craiova, releva prof. univ. dr. Dumitru Otovescu, sunt sărăcia, marginalizarea, corupția. Autorul și-a exprimat frustrarea pricinuită de circulația greoaie a informației sociologice. Rezultate semnificative privind colaborarea între specialiștii din secțiile de sociologie și drept în cadrul unor programe de cercetare au fost comunicate de lector univ. Codrina Șandru de la Universitatea din Brașov.

Institutul Național de Statistică, reprezentat prin dl director Dinculescu, a manifestat disponibilitatea pentru cooperare în cadrul programelor privind sărăcia, problemele persoanelor defavorizate etc. Autorul a reliefat nevoia de sprijin reciproc între științele sociale și statistică, pentru a beneficia de resursele necesare evaluărilor sociale.

Comunicările și dezbaterile ce au urmat sesiunii plenare au fost structurate în

următoarele secțiuni : contribuția sociologiei la dezbaterile sociale ; politică și comunicare socială ; accesul ruralului la dezvoltarea durabilă ; demografie și migrație ; interdisciplinaritatea și psihologia în abordarea comportamentului uman ; istoria sociologiei și teorie socială.

Textul integral al comunicărilor va apărea într-un volum editat de organizatorii manifestării, precum și în revista *Sociologie Românească*.

În încheierea lucrărilor Conferinței, prof. univ. dr. Cătălin Zamfir a dat citite *Declarației* comunității sociologilor și asistenților sociali, pe care o reproducem în continuare.

Declarație privind promovarea unui parteneriat accentuat între sistemul administrației publice și comunitatea sociologilor și asistenților sociali

Comunitatea sociologilor și asistenților sociali, ai căror reprezentanți s-au întâlnit în cadrul Conferinței Naționale de la Cluj, 7-8 mai 2004, afirmă întreaga sa voință de a contribui la procesul de dezvoltare socială a României.

Suntem convinși că putem aduce contribuția noastră, într-un mod mai eficient, doar în cadrul dezvoltării unui parteneriat dintre noi și sistemul public politic și administrativ al țării.

În cei 14 ani de când sociologia și asistența socială au fost repuse în drepturi, am reușit să avem o serie de realizări importante :

- am format o nouă generație de specialiști : în jur de 10 000 de sociologi și 15 000 de asistenți sociali ;

- noua generație de specialiști și-a consolidat statutul profesional în societatea românească ;

- am realizat un set consistent de programe de cercetare științifică, furnizând informații despre societatea românească și dinamica sa ;

- am contribuit, cu expertiza noastră, la cristalizarea unei noi politici sociale, la elaborarea legislației în domeniu, la dezvoltarea sistemului instituțional.

Acum, după 14 ani, putem să fim mândri de faptul că relația noastră ca specialiști cu sistemul politic și cu cel al administrației publice, cu întreaga comunitate, a fost constructivă. Într-o epocă dominată de o paranoia a unui criticism superficial și a unor scheme ideologice simpliste, sociologii și asistenții sociali au dezvoltat în comportamentul lor un stil responsabil și profesionist.

În același timp, suntem conștienți că activitatea noastră, dincolo de scuza unei entuziaste, dar dificile relansări a profesiilor noastre imediat la începutul anului 1990, după o lungă întrerupere în regimul comunist, prezintă și unele puncte critice-nevralgice, pe care trebuie să ni le asumăm și să le depășim :

- accentul pus pe investigarea variatelor procese sociale a fost insuficient dublat de analiza și evaluare globală, duse până la recomandări de politică ;

- difuzarea rezultatelor cercetărilor noastre în spațiul public a fost insuficientă.

Pentru dezvoltarea parteneriatului dintre sistemul administrației publice și comunitatea noastră profesională, propunem pentru perioada imediat următoare șapte obiective-direcții.

1. *Creșterea rapidă a contribuției comunității noastre de specialiști la analiza marilor procese sociale ale tranziției și construirii unei societăți prospere și coezive.*

2. *Dezvoltarea unor forme diversificate de promovare a rezultatelor cercetărilor noastre în masa colectivității prin creșterea*

calității revistelor existente: *Sociologie Românească*, precum și *Revista de Asistență Socială* și *Revista Română de Sociologie*. În mod special ne propunem să publicăm, într-un nou format revista *România Socială*. La acestea vom adăuga un *Sistem de evaluare și semnalizare timpurie a situațiilor de criză și de gestionare eficientă a acestora*.

3. *Consolidarea unui mecanism de solicitare mai sistematică, de către actorii publici, a realizării unor cercetări privind problemele critice ale dezvoltării societății românești și a expertizei pentru deciziile politice și administrative*. Considerăm, pentru eficientizarea parteneriatului nostru cu instituțiile publice și guvernamentale, că este util, chiar la începutul ciclurilor de guvernare, să fie identificate problemele societății românești, a căror cercetare științifică să fie realizată cu prioritate. Complementar, partenerii trebuie să dezvolte un sistem de difuzare a cunoștințelor produse și încorporarea lor în activitatea practică de dezvoltare socială. Este reciproc benefică dezvoltarea mecanismelor prin care specialiștii sociologi și asistenți sociali să fie utilizați în dezvoltarea politicilor sociale și a sistemului instituțional de protecție și asistență socială. Unele practici ale administrației publice centrale de a utiliza exclusiv echipe de specialiști străini în rezolvarea unor probleme de concepție privind cercetarea socială și politicile sociale, ca răspuns la oferta generoasă a Occidentului, nu întotdeauna atentă la efectele secundare, s-au dovedit adesea a avea rezultate slabe, chiar contraproductive, atât din cauza nivelului profesional nu întotdeauna ridicat al expertizei acestora, cât și a inducerii unor distorsiuni în procesul democratic. La aceasta se adaugă și un efect pervers, cu consecințe negative pe termen lung: marginalizarea specialiștilor naționali în procesul de concepere și realizare a programelor de dezvoltare socială. De multe ori, specialiștii naționali

sunt utilizați, într-un mod pe care l-am putea caracteriza a fi umilitor, ca personal auxiliar al echipelor străine.

4. *Este vitală acordarea unei atenții accentuate absorbției mult mai active decât până în prezent a specialiștilor sociologi și asistenți sociali în sistemul public, la toate nivelurile sale: național, județean și local*. Sociologii și asistenții sociali au deja pregătirea solidă pentru a contribui la lărgirea activității administrației publice în zona unei mai bune înțelegeri a problemelor societății românești și a susținerii programelor de dezvoltare socială. Trebuie să remarcăm faptul că, din motive preponderent istorice, instituțiile publice, atât cele naționale, cât și cele locale, utilizează într-o măsură cu totul insuficientă specialiștii din aceste domenii. Cu greu găsim în ministere, în organismele administrației publice locale, în instituții publice (școli, spitale, penitenciare etc.) sociologi și asistenți sociali angajați ca sociologi și asistenți sociali. Ministerele și organismele publice care au ca obiectiv asistența socială nu au angajat până acum, decât cu titlu de excepție, asistenți sociali. În condițiile în care nevoia de sociologi și asistenți sociali este departe de a fi acoperită, riscul șomajului pentru noile promoții de absolvenți în această categorie profesională și împingerea lor spre alte domenii decât ale pregătirii lor de bază devine din ce în ce mai evidentă. *Recomandarea (2001) 1 a Consiliului European, adoptată pe 17 ianuarie 2001 de către Consiliul de Miniștri pentru țările membre privitoare la asistența socială*: „Recomandă guvernelor statelor membre să:

1.1. încurajeze serviciile sociale să utilizeze asistenți sociali profesioniști”.

5. *Susținerea mai accentuată a formării și dezvoltării profesionale în sociologie și asistență socială*. Aceasta înseamnă:

– creșterea numărului de locuri la nivel universitar și postuniversitar în domeniul sociologiei și asistenței sociale. Există încă

o nevoie neacoperită în această zonă profesională ;

– politică de control sever din partea MEC asupra unei tendințe contraproductive de „invazie”/proliferare a unor modalități neprofesionale de formare a unor pseudo-specialiști în asistență socială. Acestea utilizează adesea într-un mod iresponsabil și neproductiv resursele publice financiare, oferind pașapoarte trucate de ocupare a posturilor în asistență socială de către nespecialiști, care, prin legislația noastră, precum și prin legislația tuturor țărilor dezvoltate, pot fi ocupate doar de specialiști cu înaltă calificare.

6. *Revederea urgentă a orientării tematicii învățământului preuniversitar.* Învățământul preuniversitar prezintă încă o orientare moștenită din regimul trecut : formarea de specialiști pentru industrie și excluderea, în mod drastic, a cunoștințelor și abilităților necesare funcționării vieții sociale. Învățământul european se orientează tot mai accentuat pe completarea funcției de formare profesională cu cea de dezvoltare a capacității de incluziune socială : participarea competentă a persoanei la viața politică, socială și culturală a comunității, formarea pentru o viață personală de calitate. Chiar atât cât există în programele școlare, conținutul științelor sociale este preponderent orientat spre trecut, și nu spre integrarea într-o societate dinamică a dezvoltării. Disciplinele sociale și umane sunt încă sever de slab reprezentate în programa de învățământ. Exemplul cel mai grav este absența sociologiei ca disciplină obligatorie în liceu, singura care oferă o înțelegere a vieții sociale în globalitatea sa. Nu există definit locul asistentului social în școală, el având pregătirea globală necesară pentru predarea unor module/teme vitale în programul *educării pentru viață* : educația civică, drepturile copilului/omului, educația pentru prevenirea abuzului de drog/alcool, combaterea formelor de

discriminare și violență, consiliere familială și prevenirea violenței domestice, eliminarea abuzului fizic, emoțional, sexual împotriva copilului, integrarea și recuperarea copiilor și tinerilor delincvenți etc. Astfel de module/teme sunt predate de cadre didactice necalificate în domeniu, rezultatele fiind, inevitabil, scăzute.

7. *Măsuri de consolidare a profesiei de sociolog și asistent social.* Este necesar să sesizăm, în acest context, existența unei politici cu efecte distructive asupra profesiei de asistent social. Organismele care au responsabilitatea definirii profesiilor (în primul rând COR-ul) au promovat o politică destul de confuză, care riscă să aibă ca efect înlocuirea asistenților sociali cu pregătire superioară cu nespecialiști, „formați” în câteva săptămâni de către diferite organizații, ele însele necalificate. Se produce un proces de fragmentare a profesiei de asistent social : nomenclatorul de profesii, confuz conceput, dispersează activitățile de bază specifice asistentului social în numeroase ocupații/profesii autonome, cu denumiri adesea ciudate, ca, de exemplu, *asistent social stradal, asistent maternal, consilier familial, detectiv social, mediator școlar/mediator sanitar, asistent comunitar, asistent sociomedical, consilier pentru prevenirea și combaterea drogului, consilier de reintegrare/probațiune*. Rezultatul este un amestec de activități profesionale, plasate la niveluri diferite de formare, fără o integrare într-un sistem profesional structurat. Nu este vorba doar despre o chestiune pur formală, de ordin terminologic, ci de implicațiile profunde referitoare la identitatea și statutul unei profesii recunoscute și promovate ca atare pe plan mondial. Sistemul profesional din asistență socială trebuie gândit coerent la toate nivelurile sale : superior (licență, master și doctorat) și mediu – personal ajutător în asistență socială. Pentru asigurarea coerenței sistemului, întreaga formare profesională a personalului din

asistența socială trebuie să fie realizată pe baza unei concepții formulate de instituțiile de învățământ superior, acreditate pe baza consultării cu principalii parteneri și beneficiari: Ministerul Muncii, Solidarității Sociale și Familiei, Ministerul Justiției, Ministerul de Interne, asociații profesionale, Federația Națională a Asistenților Sociali Profesionști etc.

În vederea soluționării acestei probleme, solicităm guvernului organizarea de urgență a unei discuții la vârf, cu participarea Ministerului Educației și Cercetării, a Ministerului Muncii, Solidarității Sociale și Familiei, precum și a altor ministere de resort în domeniul asistenței sociale, cu organizații profesionale din sistemul asistenței sociale, cu Federația Națională a Asistenților Sociali și Asociația Română de Sociologie, pentru clarificarea structurii profesionale în acest domeniu și a codului deontologic al profesiei.

Această clarificare este necesară pentru siguranța generațiilor tinere de asistenți sociali bine specializați în universitățile românești în decurs de 14 ani, cu finanțare de la bugetul statului, care în momentul de

față sunt subutilizați în sistemul public de asistență socială și în școli, deși necesitățile în domeniu sunt foarte mari.

În acest context, solicităm Guvernului organizarea de urgență a unei discuții la care să participe Ministerul Educației și Cercetării, Asociația Română a Sociologilor, Federația Națională a Asociațiilor Asistenților Sociali, alte organizații profesionale, pentru a preciza liniamentele de dezvoltare a învățământului românesc, în direcția asigurării unei mai complexe formări a tinerilor pentru o viață activă într-o societate în construcție rapidă.

Declarația poartă semnătura președinților Conferinței, prof. univ. dr. Vasile Dâncu și prof. univ. dr. Traian Rotariu, a decanului Facultății de Sociologie și Asistență Socială, Universitatea București, prof. univ. dr. Cătălin Zamfir, membru corespondent al Academiei Române, precum și a prof. univ. dr. Ilie Bădescu, președintele Asociației Române a Sociologilor, și a prof. univ. dr. Elena Zamfir, președinta Federației Române a Asistenților Sociali din România.

Maria Larionescu